

Протојереј ставрофор професор др Радован Биговић: вitez Цркве – посредник Јеванђеља

... τοῖς πᾶσιν γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω (1Κορ 9, 22)

Има ли изненадне смрти? Нема – ако смо хришћани. Оно што изненађује јесте да смо још увек у животу. Па опет, ако смо само људи – рањиви, коначни и управо стога загледи у бесконачно, с надом на подршку упркос умирању и смрти – онда је свака смрт ближњих, ипак – изненађујући шок, неизбежан клецај услед магновеног самопризнања да се „собом“ не можемо и никад нећемо одржати. Одлазак оца Радована Биговића, међутим, више је од потресајућег шока. Није нас вест о његовој смрти уздрмала само стога што нас је ненаметљивом људском топлином и пословичном срдачношћу навикао да се осећамо вољеним, прихваћеним и потребним – као његова браћа и сестре у Христу којег је узорито представљао својим свештеничким служењем Цркви и народу. Смрт оца Радована, више од тога, узвела је у нашу свест чињеницу да смо, и овог пута, једног великог човека подразумевали. Сматрали смо да су његове врлине, подвизи и доприноси Цркви, српском народу и друштву нешто готово природно, дато и – лако. То што смо оца Радована подразумевали, држећи да је његово деловање нама у прилог нешто лако, учинак је његове целоживотне борбе (борбе да и ту борбу сакрије као такву). Дакле то је учинак нечега до чега се не долази лако и што се задобија – тешко, уз само њему знана подвижна напрезања Бога и људи Христових ради. Према томе, осим шока услед губитка једног драгоценог човека, потресла нас је свест о томе да смо са тим Човеком изгубили читав један етос пажње, један свет односа подршке другом који је он за нашу Цркву и наше друштво изградио – градећи друге људе, а посебно црквени подмладак. Из тог разлога смрт овог крстоносног и богоносног протојереја Цркве Христове означава више од психолошки шокантног бола услед губитка пријатеља и брата. Губитак је притом ненадокнадив. Тачније, губитак ће остати ненадоместив ако живот овог омиљеног свештеника нашим животима не наставимо (2Тим 3, 14), и то усвајањем врлина и вештина којима је он позајмио читав свој век, до последњег даха.

Основна карактеристика његовог животног дела, тог света односа пажње, којем је он дао теоријско фундаирање и практички залог, лежи у успелом покушају да на узорит начин Цркви да ухо и слух за гласове горућих питања друштва, ма који да су и ма какви они били, а да, истовремено, то ухо и слух буду чула без клерикалистичке, идеолошке, опортуне или срачунате маске – да то буду чула аутентичног и непатвореног Тела Исуса Христа: оваплоћеног, за нас распетог и васкрелог безусловне љубави ради. Отац Радован је био и остаће велики, изузетно редак, у много чему јединствен пример бесприговорног *посредника* Цркве и друштва. Његово умеће посредовања, и хришћанством оплемењен фронтисис, ишли су у корист преко потребној сталожености српског друштва. Та умећа и таленти помагали су нашем дезоријентисаном и надасве потребитом друштву да

пред Црквом артикулише своје интересе, па и приговоре онемо што се сматрало (с правом или не) да Српска православна црква чини или пак не чини с обзиром на Богом благословене а примарне заповести љубави служења и састрадања према свима и свему. Притом он разноликом и разногласном српском друштву, од најмањих до најистакнутијих личности у њему, није повлађивао. Ничим и никад он није изневерио интегритет спасоносног присуства Цркве Христове уколико је она, као со и смисао, окренута ширем друштву. Али он себе није заваривао, ни за трен, да се интегритет тог сведочења може разменити за моралистичку придику, идеолошку охолост или самодовољни аутизам. Он је чинио нешто друго: *слушао* је свакога и *разговарао* са свима, знајући кога и шта представља. Он је такође знао да зилотизам и фундаментализам, једнако као индиферентизам или неупућен интелект, не могу давати добре савете, а још мање обећање срећног исхода *мисије помирења* – помирења човека Христовог са човеком призваним Христу. Његово умешће посредовања, покривено деликатним духовним расуђивањем, у чему је био недостижан, ишло је стога у корист и Цркве Христове – али, и стога што је нашу Цркву, у којој се налазимо ми и наше нарави, деценијама постепено навикавао да чује и допусти гласове других, притом гласове другачије од наших.

У том смислу живот и личност оца Радована јесу значајан знак могућности превладавања духа времена који нас је повукао за собом – у галаму, гложење, ситничавост, у покудне облике свакојакe друштвене несолидарности и личне искључивости који, као изрази егоизма и неодговорности, троше наше драгоцену историјско време – с ове стране идеала црквене и богочовечанске саборности. Не вукући нас за рукаве, он је све нас учио да трпећи другог стигнемо до поштовања другог како бисмо у давању простора другом видели почетак љубави и помирења, и тако, неочекивано, упознали правога себе. Захваљујући оцу Радовану увидели смо да је духовно давање простора другом важније (у најмању руку једнако важно) од обезбеђивања места своме гласу и интересу, све и да јесу неприкосновени или неопходни (а неретко нису). То је он увежбавао, томе је он посредно поучавао када је разговарајући са другима – подобан гостопримству Аврама – отварао себе за друге: не само за друге хришћане православне вероисповести већ и за друге хришћане, не само за представнике српског цивилног друштва већ и за друге грађане Европе.

Карактеристична је новосветоотачка мисао владике Николаја коју је он понављао често, као своју: „Давање је најизврсније примање“, односно: „Ко највише верује тај највише даје“. Изостала је стога агресија или претенциозна наметљивост у одношењу према другима. Међутим, није изостала неподељена захвалност других оцу Радовану, стога и Српској православној цркви за такво – људско и хришћанско – држање. А то је не само гест увиђавне наклоности других већ чин њиховог реалног (ма колико неизмерљивог или невидљивог) приближавања нама, врлином мудрог смирења оца Радована пред другима. Отац Радован није полемисао, никад

није прзначаво бранио своју ствар, и мало нас је који ћемо успети да у томе будемо њему слични. Уместо тога, он је своје – по могућству полемичке – погледе сублимирао у снагу става да се Црква мора отворати горућим питањима, и та питања одлучно адресовати; али, он је то чинио *дијалогом*, слушањем и пажљивим допуштањем да други има шта да нам каже и да има нечему да нас научи (чак и кад све наводно знамо) — ма ко он био. То значи да је нашу слободу – за мисао, за акцију, за нетуторисано предузимање – ванредно поштовао. Самим тим он је нашу слободу подстицао да буде неспутана али одговорна. Понекад је кризне тачке у разговору или преговору, у расправи, превладавао кроз неподражљиво шармантан хумор венчан готово стидљивим признањем да смо – сви од реда – крхки, лимитирани, исторични: речју, сабраћа по страдању унутар и услед трагизма *conditio humana*. Из тог разлога отац Радован је био неодољив и убедљив, такође попустљив – али само како би у начелном смислу сачувао прилику за *наставак* разговора. Из тог разлога он је уживао респект како од људи теистичке тако и агностичке или атеистичке оријентације духа. Он људе није осуђивао, нити је усиљено радио на преваспитању њихових умова. Уместо тога, он је разговарао, слушао и људе *помагао* – без великих речи, уз пуно делом потврђених чинова духовне и материјалне пажње. Уз то, или заједно са тим, он је држао да Црква може да актуализује своје потенције једино кроз директан и искрен сусрет са друштвом као задатим другим: међутим, под условом да је спремна да пружи креативне и адекватне одговоре на проблеме друштвене заједнице коју је, у крајњој линији, видео као огледало *наших* лица, као рану наше ране, а не само као изговор за увређеност или бесплодну пројекцију незадовољства. То је био његов метод легитимисања Цркве Христове као релевантног саговорника српског друштва – у свету страдања, опасности, неизвесности али и тајни које никог неће мимоићи.

Његово одсуство, иако засад на болан начин, већ се оваплоћује у присуству наше потребе за њиме – за његовом љубављу према нама и за његовом мишљу о нама и нашим проблемима. Телесно одсуство оца Радована оприсутњује низ питања у нашем духу: рецимо упит о томе зашто из наше средине мало њему сличних људи одгајамо (притом уз свест да управо такви људи производе себи сличне људе, па да је губитак двострук). Међутим, ма колико то изгледало парадоксално, одлазак оца Радована, тек сада к нама приводи теоријско и практичко дело које је за собом оставио, у пуном сјају. Тек сада поимамо да предмети које је уверљиво предавао (Увод у богословље, Основи римокатоличке теологије, Основи протестантске теологије, Хришћанска комуникологија, Екуменско богословље, Свето предање и предања) и да стручни радови које је уз њих упечатљиво стварао (*Црква и друштво*, *The Orthodox Church in the 21st Century*, *Црква у савременом свету*, *Православна теологија екуменизма*, и други) представљају далеко темељнији и систематичнији плод органски промишљеног настојања да српска висока култура добије једну, да кажемо, *теологију посредовања* – управо у име посредовања теологије и цивилног

друштва. Речју, његово деловање не само да је попунило празнине, већ је на утемељујући начин надмашило оно што је код нас било присутно: од области какве су компаративна теологија и теологија екуменизма, преко теологије социологије и црквене интелигенције, до области интеракције Цркве, мисије и веронауке – специјално у прилог младих, како искуства многих генерација студената Православног богословског факултета потврђују, не искључујући позитивна сведочанства активиста Хришћанског културног центра који је основао – најзад, не издвајајући афирмативна сећања небројеног мноштва људи свих профила и животних усмерења. У време панбалканске еуфорије са многих страна индукованог шовинизма, у доба редукције лица другог, у часу разобручених примитивизама свих врста – отац Радован је био парадигматичан изузетак. Много доброте и много талената сабрао је у своју комплетну, зрелу и разноврсно изврсну личност наш отац Радован. Заиста у свему је, све тананије и све убедљивије, остваривао програм апостола Господа нашег Исуса Христа, пре свега ову реч: „Свима сам био све, да какогод спасем кога“ (1Кор 9, 22).

*

Свима си био све, оче Радоване: скроман и тих а слушан и радо виђен, хитар али никад нервозан, неупадљив а маркантан, наочит а стидљив, духовит и шармантан али достојанствен, својевољан не и својеглав, љубитељ красоте живота и радости живљења не и овисник, издашан али према другима, учен али несамољубив, теолог али у служби потреба Цркве, философ али винут Христом Богу – погружен уједно у вину и хлебу и у нама, Србин али Христов, Европљанин али свој и наш, Црногорац којег је Београд *волео*, домаћин Факултета увек близу али највише кад нам затребаш, никад далеко. Иза густих већа у твојим дубоко отвореним црним очима огледале су се сличне твојима очи светог Николаја Жичког и Охридског. Свенародном Владици посветио си ум и душу, не само дисертацијом, и од њега стекао благослов да, уз њега, будеш народни протојереј Христов, београдски и земунски: светоархангелски витез Цркве, богослов вере, жариште савета и утехе, заштитник слободе хришћанске мисли и мартир посредовања – надасве *човеков човек* јер Христов син благодаћу Духа Светог у име Оца нашег небеског који нека те пригрли и озари у царству своје којем неће бити краја – ни нама с тобом, ако Бог благоизволи, оче наш, Радоване Биговићу.

Београд, 19.06.2012.

Богдан Лубардић